

CURRICULUM VITAE ІПОЛИТА МОРГІЛЕВСЬКОГО

У попередній статті, присвяченій дослідженню місця Софії Київської у листуванні В. Грабаря та Н. Полонської-Василенко, мною неодноразово згадувалось ім'я Іполита Владиславовича Моргілевського, який досліджував Софійський собор у 1930-х рр. і результати його вивчення обговорювались на сторінках епістол. Однак у межах коментарів неможливо було повністю окреслити основи віхи творчого шляху цієї непересічної особи, що й обумовило необхідність написання своєрідного додатку до статті “Софія Київська у листуванні Володимира Грабаря та Наталії Полонської-Василенко”, що допоможе читачеві сформуванню уявлення про цього дослідника київських (та не тільки) архітектурних пам'яток. Однак мені не хотілося б просто переказувати дані з життєвої та творчої біографії І. Моргілевського, що вже тривалий час “перекочовують” з одного довідника до іншого, формуючи своєрідний нарис-кліше, по-різному доповнюваний окремими деталями. Не ставилось за завдання й аналізувати наукові концепції вченого, що потребує окремого монографічного дослідження¹, яке має спиратись не тільки на опубліковані його праці, але й на архівні матеріали, які практично не введені до наукового обігу. У цьому контексті доцільним уявляється звернутись до самого Іполита Владиславовича та опублікувати його автобіографію. Її уривки наводить М. Крячок у своїй роботі, присвяченій огляду особистого фонду І.В. Моргілевського у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва². Однак повністю текст не публікувався, що також спонукало до написання цієї статті.

Структурно автобіографія ділиться на три частини, виділені самим І. Моргілевським.

¹ Втім, варто зазначити, що нині у цьому напрямку з'явилося кілька досліджень О. Ненашевої: *Ненашева О.* Архітектурознавчі студії І.В. Моргілевського. Теорія запозичень у контексті тоталітарної науки 1920–1930-х років // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Збірник наукових праць з мистецтвознавства, архітектурознавства і культурології. К., 2009, вип. 6, с. 163–200; *Ненашева О.* Свята Софія Київська і собор у Мокві (Абхазія) в архітектурознавчих студіях І.В. Моргілевського // Українська академія мистецтва: дослідницькі та науково-методичні праці. К., 2009, вип. 16, с. 259–270.

² *Крячок М.І.* Фонд І.В. Моргілевського у ЦДАМЛМ УРСР // Архіви України, 1989, № 6, с. 49, прим. 1; с. 52.

У першій, що охоплює період від народження у 1889 р. до початку 1920-х рр., матеріал викладено суто в хронологічній послідовності, без тематичного групування. Звернення до викладених тут даних вже дозволило уточнити низку питань з життя і творчості вченого, усунувши ряд поширених в історіографії помилок³. Наприклад, у біографічних довідках поширена інформація про народження І. Моргілевського у с. Радовка Абдулінського району Оренбурзької області Росії⁴, хоча насправді місцем його народження була станція Самаро-Златоустівської залізниці Абдуліно, у Радовці ж він був охрещений. Це засвідчено не тільки відповідним пунктом автобіографії, але й метричною випискою (від 12 жовтня 1889 р.)⁵. Іншою помилкою було визначення року закінчення І. Моргілевським Київського політехнічного інституту, як вважалось – у 1917 р., тоді як навчання він закінчив у 1918 р., що засвідчено не тільки відповідним пунктом автобіографії, але й дипломом КПІ (від 30 травня 1918 р.)⁶. Підтверджуються документами з архівного фонду вченого викладені у цій частині дані про його роботу у Відділі охорони пам'яток старовини та мистецтва Головного управління мистецтв та національної культури⁷ та дослідження за завданням управління Зарубського монастиря у 1918 р.⁸, Музейно-виставкової секції Губнаросвіти⁹, Комітеті охорони пам'яток старовини та мистецтва при УАН¹⁰, Всеукраїнському комітеті охорони пам'яток мистецтва і старовини¹¹, Київському археологічному інституті¹² тощо.

³ Див. складену на підставі нових даних статтю про І. Моргілевського в ЕІУ: Енциклопедія історії України. К., 2010, т. 7, с. 67.

⁴ Джерелом помилки стала стаття Ю. Асеева: *Асеев Ю.* Ипполит Владиславович Моргилевский // Строительство и архитектура, 1980, № 8, с. 30. Означена інформація “перекочувала” в УРЕ: Українська радянська енциклопедія; видання друге. К., 1982, т. 7, с. 121; звідси помилка поширилась і на інші видання, див., напр.: *Мезенцева Г.* Дослідники археології України. Чернівці, 1997, с. 183; *Скибицька Т.* Иполит Моргилевский // АНТ, 2000, № 4–6, с. 97.

⁵ ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 2, арк. 1.

⁶ ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 6, арк. 1.

⁷ Наявні посвідчення (від 13 липня 1918 р. та 15 січня 1919 р.), що підтверджують роботу І. Моргілевського у відділі, надаючи йому право оглядати та реставрувати пам'ятки: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 29, арк. 1–3.

⁸ Посвідчення від 8 серпня 1918 р. про відрядження І. Моргілевського для проведення досліджень біля с. Зарубинець: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 30, арк. 1.

⁹ Посвідчення від 20 квітня 1920 р. про те, що І. Моргілевський є завідувачем обмірами Софійського собору у Києві: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 31, арк. 1.

¹⁰ Посвідчення від 2 травня 1920 р.: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 12, арк. 1.

¹¹ Посвідчення від 5 серпня 1920 р., яке засвідчує, що І. Моргілевський є інспектором цієї організації: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 32, арк. 1.

¹² Посвідчення від 12 квітня 1922 р. про викладання, та від 29 грудня 1922 про лекторство: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 40, арк. 1; ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 40, арк. 1.

Друга частина автобіографії І. Моргілевським виділена поміткою на полі першої сторінки фразою “початок педагогічної роботи у ВИШІ”¹³. У ній вчений послідовно розписує хронологію свого становлення як викладача, наведені факти знаходять підтвердження у документах з фонду, зокрема, про викладання у Київському архітектурному інституті, Київському художньому інституті¹⁴, Київському політехнічному інституті¹⁵, Київському будівельному інституті¹⁶. Водночас, з якихось причин у автобіографії не знайшла відображення робота І. Моргілевського у Київському вечірньому індустріальному інституті, засвідчена документально¹⁷. Слід також зазначити, що в цій же частині автобіографії згадується про його роботу у ВУАН та завідування одним з музеїв Лаврського музейного містечка, що, власне, не є “педагогічною”; ці факти також підтверджені документально¹⁸.

Третя частина життєпису стосується наукової роботи І. Моргілевського, у якій він одразу засвідчує, що накопичено значний матеріал, що, на думку вченого, потребує належного видання¹⁹. Зібрати цю велику кількість матеріалу вченому дозволило вивчення вітчизняних стародавніх

¹³ Цікаво, що у цю рубрику вчений чомусь не включив викладання у Київському археологічному інституті.

¹⁴ Посвідчення від 11 серпня 1926 р., що І. Моргілевський обіймає посаду декана архітектурного факультету: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 43, арк. 1.

¹⁵ Посвідчення від 10 жовтня 1924 р. про те, що І. Моргілевському доручено керувати групою студентів з технології будівельних матеріалів: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 46, арк. 1; посвідчення від 11 вересня 1924 р., що засвідчує його викладання курсу “Технологія будівельних матеріалів”: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 47, арк. 1.

¹⁶ Довідка від 2 червня 1930 р. про те, що І. Моргілевський є професором архітектури: ЦДАМЛМУ, спр. 44, арк. 1.

¹⁷ Повідомлення від 29 липня 1932 р. про те, що І. Моргілевський зарахований на штатну посаду для викладання курсу “Технологія будівельних матеріалів та історія техніки”: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 49, арк. 1.

¹⁸ Посвідчення від 2 квітня 1924 р., яке засвідчує, що І. Моргілевський є постійним штатним співробітником ВУАН: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 14, арк. 1; посвідчення від 3 серпня 1927 р., у якому зазначено, що І. Моргілевський є позаштатним співробітником I відділу ВУАН: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 16, арк. 1; посвідчення Музейного містечка від 21 жовтня 1926 р. про те, що І. Моргілевський є заввідділом староукраїнської будівельної техніки: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 24, арк. 1; довідка про відрядження від 25 вересня 1935 р., у якій посада І. Моргілевського звучить як завідувач фондами архітектури: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 27, арк. 1.

¹⁹ На жаль, видати цей матеріал тоді авторові не вдалося, нині він розпорошений по різних архівних установах. Окремі зошити з обмірами архітектурних пам’яток практично без легенд зберігаються у фондах ЦДАМЛМУ: див. *Крячок М.І.* Вказ. праця, с. 49–52. Колекція негативів знаходиться у фондах НЗСК: див.: *Світлична Н.О.* Невідомі матеріали з фотоколекції І.В. Моргілевського (за матеріалами Фонду “Негативи” Національного заповідника “Софія Київська” // Софійські читання. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Духовний потенціал та історичний контекст християнського мистецтва” (м. Київ, 28–29 травня 2009 р.). К., 2010, с. 348–351.

споруд та численні дослідницькі поїздки по архітектурних пам'ятках інших країн Радянського Союзу. Свідчення про окремі з них також збереглися у фонді І. Моргілевського²⁰. Також дослідник повідомляє про обрання його членом Всеукраїнської асоціації сходознавців²¹, Всеукраїнського археологічного комітету²², Комісії для вивчення Близького Сходу²³. Завершує третю частину хронологічних віх життя вченого інформація про обрання його членом-кореспондентом Академії архітектури СРСР, що також за-свідчено документально²⁴.

Наприкінці І. Моргілевський навів перелік з чотирьох публікацій; звісно, він далеко не повний, однак вчений з якихось власних міркувань не подав розлогу бібліографію своїх праць.

Автобіографія написана Іполитом Владиславовичем у березні 1942 р. На жаль, автор не зазначив, з якою метою її було складено. Документальне підтвердження наведених у тексті фактів свідчить, що підготовка автобіографії здійснювалась ним не з пам'яті, а на підставі конкретних документів, що, у свою чергу, свідчить про написання саме трудової автобіографії, що складається для прийому на роботу. Однак у особистому архіві вченого немає документів 1942 р., які б могли бодай якимось пролити світло на питання, куди саме вона мала бути подана. Даних про його життя у цей період вкрай мало, тож вирахувати мету складання документа можемо тільки у межах вірогідного.

Відомо, що у період німецької окупації Києва І. Моргілевський не поривав із дослідженнями Софійського собору. На території Софійського подвір'я на грудень 1941 р. існували два музейні заклади: Софійський історико-культурний заповідник та Архітектурний музей; куратором останнього був О. Повстенко, а обов'язки директора першого виконував

²⁰ Мандат від 3 серпня 1928 р. про сприяння І. Моргілевському у вивченні пам'яток архітектури Абхазії та Грузії: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 25, арк. 1; мандат про відрядження І. Моргілевського для вивчення пам'ятників архітектури у місцевості річок Теберда та Зелечук: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 26, арк. 1.

²¹ Посвідчення від 4 листопада 1925 р., яке засвідчує членство І. Моргілевського в асоціації: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 15, арк. 1.

²² Повідомлення від 15 березня 1929 р. про обрання І. Моргілевського членом ВУАК при ВУАН: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 17, арк. 1.

²³ Повідомлення від 14 грудня 1930 р. про обрання І. Моргілевського членом Комісії для вивчення Близького Сходу при ВУАН: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 18, арк. 1.

²⁴ Лист 14 вересня 1940 р. від Академії архітектури до І. Моргілевського з проханням прислати документи для висування його кандидатури в члени-кореспонденти: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 22, арк. 1; повідомлення від 19 травня 1941 р. про обрання І. Моргілевського член-кореспондентом на зборах 8 травня 1941 р.: ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 23, арк. 1.

І. Моргілевський; невдовзі обидві установи фактично злились в одну²⁵. Зважаючи на значно пізнішу дату автобіографії, аніж фактичний початок роботи Іполита Владиславовича у Софійському заповіднику в окупованому Києві, сумнівно, що вона була написана саме для цієї установи.

Відтак, більш вірогідно, що життєпис вченим був підготовлений для Музею-архіву Переходової доби, заснованому 26 березня 1942 р., адже І. Моргілевський працював у ньому науковим консультантом під час підготовки виставки “Руїнація більшовиками культурних пам’яток в м. Києві”²⁶. Принаймні, на цю думку наштовхує близьке передування дати автобіографії (10 березня 1942 р.) даті відкриття Музею-архіву.

На сьогодні автобіографія є найбільш пізнім документом, виконаним особисто І. Моргілевським. Адже приблизно через десять місяців, 7 грудня 1942 р.²⁷ вчений помер, як записано у його свідоцтві про смерть, від крововиливу у мозок.

Автобіографія зберігається у фонді І.В. Моргілевського (ф. 87) Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Під час публікації мною вирішено повністю зберегти авторський стиль.

Curriculum vitae
Іполита Владиславовича
Моргілевського

Народився р[оку] 1889 12 вересня на ст[анції] Абудиліно Сам[арсько]-Злат[оустівської] ж[елезної] д[ороги]²⁸, крещен²⁹ в селі³⁰ “Радовці”³¹ Самарської губернії³².

²⁵ *Кабанець Є.П., Качан Р.І.* Софійський заповідник під час Вітчизняної війни (за архівними документами, матеріалами преси та мемуарами) // Софійські читання. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Духовний потенціал та історичний контекст християнського мистецтва” (м. Київ, 28–29 травня 2009 р.). К., 2010, с. 267–268; *Іванисько С.* Створення “Софійського музею” та його доля в роки Другої світової війни // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія, 2006, вип. 82–84, с. 105.

²⁶ Музей-архів Переходової доби. Пофондовий путівник / уклала О. Белая. К., 2002, с. 8, 28.

²⁷ ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1, спр. 3, арк. 1. У літературі зустрічаються помилкові дані, ніби вчений помер 6 листопада 1942 р.: *Друг О., Малаков Д.* Особняки Києва. К., 2004, с. 683.

²⁸ Фраза “на ст. Абуділіно Сам.-Злат. ж. д.” написана над рядком, відділена від тексту хвилястою лінією. Мовиться про с. Абуділіно, яке після побудови Самаро-Златоустівської залізниці (1886–1888) стало вузловою станцією. Статус міста отримало у 1923 р. Нині – місто обласного підпорядкування Оренбурзької області Росії, центр Абуділінського району.

²⁹ Фраза “крещен в” написана над рядком.

³⁰ Фраза “в селі” закреслена автором.

³¹ Нині – с. Радовка Абуділінського району Оренбурзької області Росії.

³² Адміністративно-територіальна одиниця Російської імперії та РСФСР, яка існувала протягом 1851–1928 рр. Губернське місто – Самара. Нині – міський округ, адміністративний центр Самарської області Росії.

Середню освіту дістав в Тіфліській³³ реальній школі, яку закінчив в 1909 році.

Вищу освіту закінчив в Київському політехнічному інституті³⁴ в травні 1918 року (свідотство К.П.І. № 856 від 30. V. 1918 р.).

Закінчивши вищу освіту вступив асистентом професора Б.С. Лисіна³⁵ з “Технології будівельних матеріалів” до Київської будівельної школи.

З 13. VII. 1918 до 15. I. 1919 р. вступив за фахівця з обмірів і дослідів пам'яток старої архітектури до Відділу охорони старовини й мистецтв в Головному управлінні мистецтва³⁶ (під керуванням академіка М.Т. Біляшівського³⁷).

У серпні-вересні 1918 р. керував розкопами і обміряв руїни т[ак] званої “Зарубської церкви” XII ст.³⁸ поблизу Переяслава³⁹.

З березня 1919 до серпня 1919 р. помішник зав[ідувача] секцією архітектури “Підвідділу по ліквідації майна релігійних установ”⁴⁰.

У квітні р. 1920 – співробітник-фахівець Музейно-виставкової секції ГубНарОсвіти⁴¹.

³³ Тифліс – назва Тбілісі до 1936 р. Нині – столиця Грузії.

³⁴ Вищий навчальний заклад інженерного профілю, заснований у Києві 1898 р. Протягом своєї історії декілька разів змінював назву, нині, з 1995 р. – Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”.

³⁵ Лисін, Борис Савелійович (1883–1970) – хімік-технолог, доктор технічних наук, професор (з 1921 р.), академік АН УРСР (з 1939).

³⁶ Державний орган охорони пам'яток в Українській державі, що діяв у складі Головного управління мистецтв та національної культури, створеного у червні 1918 р. Штатним розписом відділ нараховував 15 співробітників. До функцій входили музейне будівництво, нагляд за збереженням пам'яток, їх реєстрація, дослідження та популяризація. Докладніше. див.: *Нестуля О.* Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (Доба Центральної Ради, гетьманщини, Директорії). К.-Полтава, 1994, с. 128–162.

³⁷ Біляшівський, Микола Федотович (1867–1926) – археолог, мистецтвознавець, громадський діяч, пам'яткоохоронець, дійсний член УАН (з 1919).

³⁸ Мовиться про дослідження Зарубського монастиря біля Трахтемирова. У 1907 р. М. Біляшівський виявив тут залишки давньоруської церкви та поховання XII ст. Оскільки місцеві селяни методично розтягували підмурки храму, вчений добився виділення коштів на дослідження храму, які були надані влітку 1918 р. Цими дослідженнями і керував І. Моргілевський. Більш масштабні розкопки проведені у 1948–1949 рр. під керівництвом М. Каргера: *Каргер М.К.* Развалины Зарубского монастыря и летописный город Заруб // *СА*, 1950, т. XIII, с. 33–62.

³⁹ Мовиться про м. Переяслав-Хмельницький, нині – районний центр Київської області.

⁴⁰ Мовиться про підвідділ з ліквідації майна релігійних установ, що діяв при Київському виконкомі.

⁴¹ Мовиться про Музейно-виставкову секцію Київської губполітосвіти, що було однією з форм розбудови музейної мережі країни.

У травні 1920 р. член Комітету охорони пам'яток старовини й мистецтв при Академії наук⁴².

Лютий 1920 р. – зав[ідувач] секцією Архітектури ВУКОПМИСу⁴³.

З листопада 1921 р. до березня 1922 р. – лектор з Історії архітектури в Київському Археологічному Інституті⁴⁴.

Початок педагогічної роботи у ВИШі⁴⁵.

З вересня місяця 1922 р. запрошений на лектора з “Історії архітектури” і “Технології будівельних матеріалів” до Київського архітектурного інститута до моменту злиття його з Українською академією мистецтва⁴⁶ (осінь 1923 р.)⁴⁷.

З осені 1923 р. – професор Київського художнього інститута по архітектурному факультету з “Історії архітектури” і “Технології будівельних матеріалів”.

З березня 1926 р. до листопада 1927 р. – декан архітектурного факультета К[иївського] Художнього Інститута.

З листопада 1922 р. – науковий співробітник при І^{ому} Відділі ВУАН⁴⁸.

З 10. X. 1924 р. до жовтня 1930 р. (переїзд факультету до Катеринослава⁴⁹) – професор Київського Політехнічного Інститута по кафедрі “Технології будівельних матеріалів”.

⁴² Мовиться про Комітет охорони пам'яток старовини й мистецтва при Академії наук, утворений у травні 1920 р. на чолі з М. Біляшівським. З початку червня реорганізований в археологічний на чолі з В. Данилевичем. І. Моргілевський в обох був секретарем. Пізніше на його основі виникла Археологічна комісія ВУАН. Докладно історія установи окреслена у доповіді Ф. Шміта на спільному зібранні ВУАН 1 вересня 1921 р.: ІР НБУВ, ф. 279, од. зб. 807, арк. 1–1зв.

⁴³ Всеукраїнський комітет охорони пам'яток мистецтва і старовини при Народному комісаріаті освіти. Створений у Харкові в лютому 1919 р. з метою здійснення обліку, ресторації, охорони, вивчення та популяризації пам'яток.

⁴⁴ Навчальний заклад утворений 1918 р., очолив М. Довнар-Запольський. У 1920 р. заклад підпорядковано УАН, після ряду реорганізацій навчання студентів було відновлено з осені 1921 р. З 15 листопада 1921 р. Інститут отримав статус Київських археологічних курсів при кафедрі мистецтвознавства з платним навчанням. У 1924 р. припинив існування.

⁴⁵ Фраза “Початок педагогічної роботи у ВИШі” написано у лівому полі аркуша.

⁴⁶ Вищий навчальний заклад мистецтвознавчого напрямку, утворений у грудні 1917 р. За часи свого існування зазнав ряд реорганізацій. У 1922 р. було перетворено на Київській інститут пластичних мистецтв. Після об'єднання з Київським архітектурним інститутом у 1924 р. дістав назву Київський художній інститут. Нині – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури.

⁴⁷ У правому нижньому куті виконано напис простим олівцем “2 / VI. 1930 г. утвержд[ен] в званні профессора”.

⁴⁸ Мовиться про історико-філологічний відділ ВУАН.

⁴⁹ До 1926 р. – назва міста Дніпропетровська, нині – обласного центру України.

3 І. Х. 1926 р. за призначенням НКО став до організації і завідування Музеєм архітектури у Всеукраїнському музейному городку⁵⁰.

3 І. Х. 1929 р. призначений зав[ідувачем] катедрою “Технології будівельних матеріалів” в Київському Будівельному Інституті⁵¹. Там таки, крім курсу “Історія архітектури” приступив до читання спеціального курсу “Історії містобудівництва” для студентів, що спеціалізувалися в плануванні міст.

В травні місяці 1932 р. прочитав курс “Історії архітектури” в Харківському науково-дослідчому інституті історії матеріальної культури⁵² для аспірантів інституту.

2. VI. 1930 года утвержден в звании профессора⁵³.

Рівнобіжно із лекторською весь час провадив систематичну науково-дослідчу роботу, наслідком якої нині являються величезні матеріали по дослідженню пам’яток старої архітектури України (X – XII стор[іч]) так у самому Києві, як і за його межами.

Вивчено, зафіксовано (обмірами і фотографуванням) і складає вичерпний матеріал, який майже готовий до друку по⁵⁴ таких містах України:

По Києву – 11 пам’яток

-||- Чернігову – 5 -||-

-||- Каневу – 1 -||-

-||- Переяславу – 1 -||-

18 -||-

Разом матеріал охоплює 18 пам’яток архітектури України найбільш старого часу, досі ще дуже мало освітлений і якщо врахувати, що вже багатьох пам’яток нашої старої архітектури не існує зовсім, то ясно встає потреба весь зібраний матеріал належно видати.

⁵⁰ Мовиться про Музей староукраїнської будівельної техніки Всеукраїнського музейного містечка, створеного 1926 р. І. Моргілевський був завідувачем відділу цього музею.

⁵¹ Заснований 1930 р. на базі відділення фабрично-заводського і комунального будівництва КПІ та архітектурного факультету Київського художнього інституту. Нині – Київський національний університет будівництва і архітектури. Рання дата призначення І. Моргілевського завідувачем кафедри, до його фактичного утворення, свідчить про формування штатів нового навчального закладу задовго до відкриття.

⁵² Наукова установа, спочатку утворена як складова Науково-дослідної кафедри Історії України: секція етнології та краєзнавства (мала підсекції матеріальної культури, духовної культури, краєзнавства). У 1929 р. на базі етнологіко-краєзнавчої секції був створений Інститут історії матеріальної культури, що мав секції археології, етнології та мистецтвознавства. З 1933 р. влився разом з іншими інститутами у Харківський науково-дослідний інститут історії української культури імені академіка Дмитра Багалія (проіснував до січня 1934 р.).

⁵³ Рядок дописаний простим олівцем.

⁵⁴ Прийменник написаний над рядком.

Для вивчення джерел нашої старої архітектури відбув велику низку відряджень, а саме:

листопад 1927 – лютий 1928 р. – до Стамбулу⁵⁵,
влітку 1928 р. – до Вірменії (Ечміадзін⁵⁶, Ахпат⁵⁷, Санаїн⁵⁸), Грузії (Урбанісі⁵⁹, Тіфліс).

Далі до різних осередків скупчення пам'яток архітектури Сванетії⁶⁰, Абхазії⁶¹, Мінгрелії⁶², Гурії⁶³, Карачая⁶⁴, Херсонеса⁶⁵, Ольбії⁶⁶, Вітебська⁶⁷, Смоленська⁶⁸, Полоцька⁶⁹, Пскова⁷⁰, Новгорода⁷¹, Самарканда⁷², Узгенда⁷³, Бухарі⁷⁴, Ясі⁷⁵ і Мерва⁷⁶.

⁵⁵ Нині – столиця Туреччини. На території Стамбула знаходяться архітектурні пам'ятки столиці Візантійської імперії Константинополя.

⁵⁶ Мовиться про Ечміадзінський монастир, розташований у м. Вагаршапат Армавірської області Вірменії. Входить до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

⁵⁷ Монастирський комплекс, заснований у Х ст. Знаходиться у с. Ахпат Люрійської області Вірменії. Нині діючий монастир. Входить до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

⁵⁸ Монастирський комплекс, заснований Х ст. Знаходиться у с. Санаїн, включене до м. Алаверди Люрійської області Вірменії. Входить до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

⁵⁹ Античне та ранньосередньовічне місто у Грузії, нині – с. Карельського муніципалітету краю Шіда-Картлі Грузії. Тут знаходиться монастир, у якому збереглася базиліка VI–VII ст. (перебудована у середньовіччі), неподалік зберігся храм Русії (VII–IX ст.).

⁶⁰ Слово “Сванетії” дописане над рядком. Сванетія – історична гірська область на північному заході Грузії. Територіально та історично поділяється на Верхню та Нижню.

⁶¹ Історична область на південному заході Грузії.

⁶² Історична область у північно-західній частині Колхідської низовини Грузії.

⁶³ Історична область на заході Грузії.

⁶⁴ Історичний регіон у північній частині Кавказу, нині є складовою Карачаєво-Черкеської республіки Росії.

⁶⁵ Античне та середньовічне місто V ст. до н.е. – XV ст. Руїни знаходяться на околиці м. Севастополь (АРК). Нині – Національний заповідник “Херсонес Таврійський”.

⁶⁶ Античне місто (VI ст. до н.е. – IV ст. н.е.) на березі Дніпрово-Бузького лиману, біля суч. с. Парутіне Очаківського району Миколаївської області. Нині – Історико-археологічний заповідник “Ольвія”.

⁶⁷ Нині – обласний центр Білорусії.

⁶⁸ Нині – адміністративний центр Смоленської області Росії.

⁶⁹ Нині – адміністративний центр Полоцького району Вітебської області Білорусії.

⁷⁰ Нині – адміністративний центр Псковської області та Псковського району Росії.

⁷¹ Місто на північному заході Росії, нині – Великий Новгород (з 1999 р.), адміністративний центр Новгородської області.

⁷² Стародавнє місто у Центральній Азії, нині – обласний центр Самаркандської області Узбекистану.

⁷³ Мовиться про Узген, нині – адміністративний центр Узгенського району Ошської області Киргизії.

⁷⁴ Стародавнє місто у Центральній Азії, нині – обласний центр Бухарської області Узбекистану.

⁷⁵ Історична назва міста Туркестан Південно-Казахстанської області Казахстану.

⁷⁶ Давнє місто у Середній Азії у південно-східній частині Туркменістану, руїни якого знаходяться поблизу м. Мари, центру Марійського веляту (області) Туркменії.

В лютому 1924 р. після низки доповідей по дослідях вищеназваних пам'яток одібраний на вченого співробітника Академії історії матеріальної культури в Ленінграді⁷⁷.

13. III. 1929 р. одібрано на дійсного члена Всеукраїнського археологічного комітету при ВУАН⁷⁸.

В листопаді 1925 р. одібрано на дійсного члена Всеукраїнської асоціації сходознавства⁷⁹.

З 12. XI. 1931 р. – дійсний член Комісії для вивчення Близького Сходу при ВУАН⁸⁰.

8. V. 1941 р. обраний на члена-кореспондента Академії архітектури Союзу⁸¹.

Друковані праці:

“Собор Софії в світлі нових спостережень”. “Київ і його околиця”. К., 1926⁸².

“Собор Спаса в Чернігові”. Збірник “Чернігів”. 1928⁸³.

“Успенська церква Єлецького монастиря”. Там таки⁸⁴.

“The earliest mediaeval churches of Kiev” в журналі “Speculum”. October 1936. Vol. XI. Cambridge. Massachusetts⁸⁵.

Київ. 10. III. 1942.

I. Моргілевський.

ЦДАМЛМУ, ф. 87, оп. 1. спр. 1, арк. 1–2зв., автограф.

⁷⁷ Мовиться про Державну академію історію матеріальної культури, реорганізованої у 1926 р. з Російської академії історії матеріальної культури (утворена 1919 р.).

⁷⁸ Науково-дослідна та пам'яткоохоронна установа, створена у 1924 р. на базі Археологічного комітету при 1-му відділі ВУАН. У 1934 р. на основі комітету створено Інститут історії матеріальної культури АН УРСР.

⁷⁹ Всеукраїнська асоціація сходознавства була створена 10 січня 1926 р. в Харкові (проіснувала до 1931 р.): *Черніков І.* Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства (1926–1931 рр.) // УІЖ, 1991, вип. 2, с. 31–32. Проте І. Моргілевський отримав посвідчення члена асоціації сходознавства ВУАН 4 листопада 1925 р. Це свідчить про те, що 10 січня 1926 р. асоціація була оформлена юридично, однак фактично вона почала існувати раніше.

⁸⁰ Комісія для дослідів з історії Близького Сходу ВУАН діяла у 1930–1933 рр.

⁸¹ Вища наукова установа в галузі архітектури, утворена у 1934 р., проіснувала до 1956 р., коли на її базі була утворена Академія будівництва і архітектури СРСР (існувала до 1964 р.).

⁸² *Моргілевський І.* Київська Софія в світлі нових спостережень // Київ та його околиця в історії і пам'ятках / під ред. голови секції акад. М. Грушевського. К., 1926, с. 81–108.

⁸³ *Моргілевський І.* Спасо-Преображенський собор у Чернігові за новими дослідями // Чернігів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріали / під ред. голови секції акад. М. Грушевського. К., 1928, с. 169–183.

⁸⁴ *Моргілевський І.* Успенська церква Єлецького монастиря у Чернігові // Чернігів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріали / під ред. голови секції акад. М. Грушевського. К., 1928, с. 197–204.

⁸⁵ *Cross S.H., Morgilevski H.V., Conant K.J.* The earliest mediaeval churches of Kiev // *Speculum*, 1936, volume 11, issue 4, october, p. 477–499.